

humanitas

Inhoud

	pag.
1. Verzuiling, democratie, staats almacht - H. T. Sie Dhian Ho	133
2. Humanitas in een geschonden wereld - A. Hogers	135
3. Hoe hulp helpt - J. S. Frijda	136
4. Start van de doelstellingencommissie	138
5. Onze tijd	139
6. International Conference on Social Welfare	140
a) Inleiding prof. P. J. A. ter Hoeven	
b) Inleiding prof. Richard Titmuss	
7. Cliënten moeten meedenken met werkers in gezondheidszorg en maatschappelijkwerk - H. v. Dijk	144

Humanitas, oktober 1972, 27e jaargang, no. 5

Uitgave van HUMANITAS,
nederlandse vereniging voor maatschappelijke
dienstverlening en samenlevingsopbouw.

Redactie: T. van Grootheest, B. W. Droste, H. van
Dijk, A. Hogers, mej. C. M. ter Linden en W. Post
(red. secretaris).

Redactie-adres: J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam
Telefoon 020-73 94 44.

Verzuiling democratie staats- almacht

H. T. Sie Dhian Ho,

maatsch. werk adviseur afd. Rotterdam

De professionele journalist, afgestudeerd als zodanig, heeft tot taak het publiek zo goed mogelijk op de hoogte te houden van de belangrijkste gebeurtenissen.

Stel dat iemand nu zou zeggen: 'Alle journalisten hebben deze opdracht (goede informatie verschaffen), dus het bestaan van veel kranten is overbodig, ergo: alle kranten moeten fuseren', wat doet u dan?

Vermoedelijk zult u met de meerderheid van de bevolking deze denkfout te lijf gaan. Zonder moeite zult u de drogredenen vinden door de volgende overwegingen:

Waar bestaat 'goede informatie' uit?

1. Een selectie van essentieel nieuws;
2. Een goede achtergrond-informatie over dat nieuws;
3. Een zinnig commentaar van de redactie.

Nu voelt iedereen op zijn klompen aan dat op alle drie punten grote verschillen zullen ontstaan naar gelang de politieke en levensbeschouwelijke oriëntatie van de betrokken journalist (waarbij de goede trouw verondersteld wordt). Bij opzettelijke verdraaiing door de boulevardpers worden de verschillen tussen de kranten nog groter.

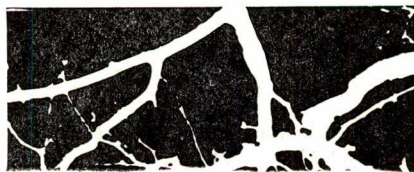
Fusie tot één krant betekent dat één mening gaat overheersen: democratie is ingeruild voor dictatuur (de staat zal

namelijk wel zorgen dat die ene mening haar welgevallig is).

Omdat iedereen met de krant te maken heeft en met de omroep is het bovenstaande niet moeilijk te begrijpen. Helaas (of gelukkig) heeft niet iedereen te maken met maatschappelijk werk en psychotherapie.

Maar in dit veld liggen de zaken eigenlijk nauwelijks anders t.a.v. de democratische aspecten. Wat is er aan de hand? In het recente verleden heeft men door overdreven geloofsijver de gekste zaken levensbeschouwelijk georganiseerd. Sportclubs op levensbeschouwelijke grondslag bij voorbeeld ontlokten veel kritiek: een voetbal schop je goed of minder goed, maar het verschil tussen een Rooms doelpunt, en een hervormde of een gereformeerde goal is mij niet duidelijk, behalve dat de laatste nooit op zondag wordt gemaakt (om die reden respecteer ik het bestaan van gereformeerde clubs). Uit reactie tegen die overdreven verzuiling woedt er nu een eenheidsstreven, helaas ook op die terreinen waar fusie de democratie in het hart treft. Geschiedkundigen noemen zo'n overdreven reactie een historische slingerbeweging.

Laten we even kijken wat een maatschappelijk werker, een psycholoog, een gezinssocioloog of psychiater doet als er een hulpvrager (cliënt) komt. Helen Perlman, één van de klassieken in het vak, zegt terecht: Uit de chaotische brij van feiten en gedachten die een cliënt (of cliëntsysteem als het bij voorbeeld een echtpaar of heel gezin betreft) op de tafel van een maatschappelijk werker uitstort, moet deze laatste een goede selectie maken.

Allicht (net als de journalist).

De agoog (onder deze term wordt de hele groep hulpverleners verstaan) beschikt bovendien over informatie die van belang kan zijn om de cliënt zijn probleem beter te kunnen laten zien en hem in het begeleidingsproces tot zelf denken en zelf beslissen te kunnen aanzetten.

Zowel de selectie als de informatie is nooit helemaal objectief (waardenvrij). Bovendien vinden alle agogen (ik ook) bepaalde oplossingen die de cliënt uiteindelijk voorstelt beter dan andere. Vaak stelt de cliënt trouwens al iets voor waartoe de agoog hem, al of niet subtiel, toe gebracht heeft. Over dat 'sturen' van de cliënt door de agoog bestaan studies die wij als agogen niet zo leuk vinden omdat wij graag de sociale dokter willen spelen. En omdat dokters niet verzuimd zijn georganiseerd maar in kleurloze witte jassen rondlopen willen wij nu ook zo nodig in gefuseerde kleurloze instellingen zitten (aan het belang van levensbeschouwelijke kleur wordt ondanks de goede bedoelingen vaak alleen lippendienst bewezen).

Welke gevaren bedreigen de cliënt? De denkfout is dat een cliënt hetzelfde is als een voetbal.

Typerend is de uitspraak van een fusiemaniak: Als je een gebroken been hebt, vraag je dan of de dokter RK of Hervormd is, of vraag je alleen maar naar zijn technische deskundigheid? Maar agogische arbeid is nu eenmaal geen waardenvrije techniek.

Neem een echtpaar met zware huwelijksmoeilijkheden. Al naar gelang de hulpverlener bij een huwelijksbehandeling het huwelijk als een sacrament opvat, zal hij een optimistische of een pessimistische (subjectieve) selectie maken uit de brij van feiten die hem verteld wordt en die hij in de begeleiding verder tegenkomt. Natuurlijk zal ook een humanistische hulpverlener eerst proberen de breuk te lijmen, communicatiestoornissen oplossen, enz., maar als na bij voorbeeld een jaar niets is bereikt en de kinderen door de dagelijkse ruzies tussen de ouders of door de sfeer van koude haat hun toevlucht op straat gaan zoeken, zal hij in toenemende mate de schaduwkanten van het bij elkaar blijven aan het echtpaar voorhouden. Maar als een orthodox christelijk agoog vindt dat een huwelijk door God gesloten is, zal hij altijd weer lichtpuntjes vinden die een steeds opnieuw proberen terecht of ten onrechte rechtvaardigen.

Gelijksoortige problemen van niet waardenvrij begeleiden zijn er bij verzoeken om abortus provocatus, woningen voor homofiele (lesbische) paren, voorechtelijk geslachtsverkeer (de

Hervormde Synode heeft zich net tegen verklaard), masturbatie, enz.

Als wij als agogen en als besturen en leden van een vereniging voor sociale dienstverlening onze cliënten werkelijk met democratisch respect waarderen, moeten wij hun het recht gunnen te kiezen tussen verschillende soorten levensbeschouwelijk gefundeerd maatschappelijk werk, verschillende kranten, verschillende politieke partijen. Het voornaamste gevaar van een mammoethfusie van instellingen van maatschappelijk werk is, dat bovendien de betrokkenheid van de achterlanden helemaal verloren gaat en dat we staats-maatschappelijk werk krijgen, ergo: aanpassings-maatschappelijk werk in de slechtste betekenis.

Laten we de gulden middenweg bewandelen: niet verzuilen als dat niet nodig is, maar wel een democratische keuze-mogelijkheid bieden door een pluriforme opstelling van sociale hulpverlening, die per definitie niet waarde-vrij kan zijn. Ook als men tot de conclusie komt dat verzuild maatschappelijk werk in een bepaald gebied verantwoord zou zijn (en niet ingegeven door een kleingeestig gevecht voor eigen winkel) kan het bijvoorbeeld om economische redenen onhaalbaar zijn de verzuiling te handhaven. In dat geval moeten goede waarborgen worden geschapen om de keuzevrijheid voor de cliënten veilig te stellen. In de publiciteit moet dit duidelijk gesteld worden, bijvoorbeeld kan in de wachtkamer van een gefuseerd algemeen maatschappelijk werk-instelling een bord komen met een tekst die b.v. als volgt luidt:

Dit is een gezamenlijk bureau van:

- Gereformeerd Maatschappelijk Werk
- Humanitas
- Instituut voor Maatschappelijk Werk (R.K.)
- Kerkelijke Sociale Arbeid (Hervormd)
- Joods Maatschappelijk Werk

Des gewenst kunt u vragen naar een maatschappelijk werker van een bepaalde levensbeschouwing.

In veel gevallen is het namelijk niet belangrijk of de werker van dezelfde kleur is als de cliënt en veel werkers hebben begrijpelijk weinig lust om aan iedere cliënt te vragen of hij behoefte heeft aan een geestverwant. Onjuist is het echter als men de cliënt

geen kans geeft zelf na te denken maar onder elkaar als werkers uitmaakt wat goed is voor de cliënt. Big brother is watching you — maatschappelijk werk dat een grondprincipe van het werk al direct met voeten treedt: het respect voor de cliënt.

Hetzelfde geldt bij de *samenlevings-opbouw*. Ook die kan niet kleurloos worden opgezet. Humanitas wil een samenleving die democratisch, pluriform en tolerant is tenzij men de belangen van derden schaadt.

Het gewest Zuid-Holland kon dankzij het werk van beroepskrachten en achterban samen met andere verdrukte minderheden front maken tegen orthodox-protestantse onverdraagzaamheid. Daarentegen moest nog in 1962 strijd geleverd worden tegen onverdraagzame katholieken in Geleen die de subsidiëring van een afdeling aldaar wilden tegenhouden. Beide gebeurtenissen onderstrepen het belang van een vereniging die opkomt voor de rechten van buitenkerkelijken en vrijzinnigen die het eens zijn over de ondogmatische (vrij van leerstelling, art. 2 statuten)) benadering door Humanitas.

Een kleurloze club zal spoedig ondergaan en is als bondgenoot niet interessant (Humanitas Zuid-Holland heeft zijn jongste succes te danken aan het bestaan van een club met een duidelijk gezicht en een flinke achterban).

De ene keer moeten wij samenwerken met Katholieken in orthodox-protestantse gebieden, de andere keer misschien met Protestanten.

1962-Geleen is als bisschop Gijssen nog machtiger wordt misschien voor herhaling vatbaar.

Het Vaticaan heeft hem reeds steun toegezegd tegen de progressieve katholieken (het ontslaan van progressieve medewerkers wordt een 'normale' zaak genoemd).

Dit artikel werd ook geplaatst in Van Mens tot Mens (sept. '72).

Humanitas in een geschonden wereld

A. Hogers

De oprichters van Humanitas formuleerden reeds in hun stichtingsacte op 31 mei 1945 het doel van de organisatie breder dan het bevorderen van maatschappelijk werk in engere zin. Als lezer van dit blad zullen delen van die ruimere omschrijving u niet onbekend voorkomen.

'Zij stelt zich voorts ten doel, dit werk te doordringen van een humanistische geest, in die zin, dat het gedragen wordt door een in gemeenschapsgevoel wortelend besef van verantwoordelijkheid, zowel voor het lot van de naaste als voor het welzijn der volksgemeenschap en *bewust gericht wordt op een in alle opzichten gezond maatschappelijk leven.*'

De oprichters stonden in 1945 in een geschonden wereld; een aantal waarden waren zo overhoop gegooid dat zij een poging wilden doen iets van die waarden te herstellen. In het boek 'Motief en functie' schrijft J. in 't Veld onder de titel 'Humanitas in een geschonden wereld' over de achtergronden van waaruit men het werk wilde aanpakken. Voor wie iets meer wil weten over de oorsprong van Humanitas interessante literatuur.

We bevinden ons echter niet in 1945, maar in 1972. In een periode van het bestaan van Humanitas waar sterke veranderingen in de vereniging voor de deur staan.

Op de vraag of we nu nog in een geschonden wereld staan kan alleen maar bevestigend geantwoord worden.

Een andere vraag is, willen we als vereniging aan de maatschappij, die een aantal rotte plekken vertoont, iets doen? Kijkend naar de huidige statuten levert deze vraag geen problemen op.

Er staat namelijk nog steeds: 'De vereniging staat op het standpunt dat haar activiteiten een bijdrage behoren te leveren tot een in alle opzichten gezond maatschappelijk leven.' Het staat er dus duidelijk, werken aan de maatschappij wil de vereniging.

We kunnen ons dan ook verder gaan verdiepen in de mogelijkheden die Humanitas heeft.

Met onze 37.000 leden in $\pm$ 90 afdelingen, waaronder de afdelings- en gewestelijke besturen, met het beroepsapparaat op plaatselijk-, gewestelijk- en landelijk niveau, door onze vertegenwoordigingen in vele instellingen overlegorganen en met de naam die Humanitas heeft, pakken we de rotte plekken in de samenleving aan, zorgen we dat deze vervangen worden door gezonde levenskrachtige weefsels of dat zij niet meer schade kunnen veroorzaken. Hiermee zou dit artikel besloten kunnen worden, ware het niet dat dit optimistisch geluid in de praktijk wat anders klinkt. Niet alle besturen, andere leden en beroepskrachten zien het zo zitten.

Wat is namelijk het geval: zevenendertigduizend leden betrekken bij activiteiten is niet zo eenvoudig. Daar komt bij dat de maatschappelijke dienstverlening binnen de vereniging grote aandacht gekregen heeft in de laatste 10 à 15 jaar. Het ledental is dankzij die activiteiten uitgegroeid en bestuursleden zijn in vele gevallen met het oog daarop aangetrokken. Aan de andere kant weten we dat het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk zegt dat Humanitas een bijdrage kan leveren tot de doeleinden van samenlevingsopbouw door zijn leden te activeren deel te nemen aan de activiteiten van de samenleving.

Nu kan de vereniging zich daarin wel vinden. Ze is zo eigenwijs om er op te wijzen dat ze dat al van het begin van haar bestaan in haar vaandel heeft geschreven. Desondanks blijven we met de wenkbrauwen fronsen als we over de mogelijkheden van Humanitas met betrekking tot nieuwe activiteiten nadenken.

Er is wel een oorzaak aan te wijzen; bij de oprichting van de organisatie was men duidelijk gemotiveerd en wist men wat men wilde aanpakken. Die duidelijkheid ontbreekt nu. We zullen het daarom met elkaar eens moeten worden over wat wij verstaan onder een gezonde maatschappij, wat wij rotte plekken vinden en hoever we willen gaan met

het uitsnijden van die plekken. Ondertussen zijn we bezig. In verschillende afdelingen heeft men leemten geconstateerd, bijvoorbeeld: gebrek aan een peuterspeelzaal, de mogelijkheden van bejaarden, de positie van ongehuwde moeders en homofielen, gebrek aan speelgelegenheden voor kinderen, de positie van minderheidsgroepen in overheersend katholieke of protestantse streek, de woningnood, de vrijetijdsbesteding enz. Men tracht voorzieningen te creëren of op andere wijze aan een oplossing van de leemten te werken. Past dit nu allemaal onder de kop samenlevingsopbouw? Zolang de prijsvraag die uitgeschreven is om een goede formulering van het begrip samenlevingsopbouw te krijgen nog geen resultaten opgeleverd heeft, kunnen we het niet met alle zekerheid zeggen. Voorlopig is het van belang aan elkaar duidelijk te maken wat een gezonde samenleving is en wat wij er met elkaar aan willen doen.

Wat moet er gebeuren.

We hebben het allemaal druk, we willen wel warm lopen voor een bepaalde zaak, maar we weten dat we geen onbepaalde tijd en energie hebben, hoewel we veel **dingen kunt doen** in plaats van naar de tv kijken of voor de tweede maal de stofzuiger door het huis halen.

Het is namelijk mijn overtuiging dat je een flink aantal van de zevenendertigduizend leden actief kunt krijgen. We moeten echter dan wel weten hoe je mensen het best kunt benaderen, hoe je ze motiveert, hoe mensen met elkaar actief worden, hoe ze actief blijven enzovoorts.

Binnen ons ledenbestand zullen er zeker velen te vinden zijn, die bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs, woningbouw, de maatschappelijke dienstverlening, minderheidsgroepen over informatie beschikken. We zullen dan ook veel meer van onze leden moeten weten en daarvan gebruik maken.

Er zullen mensen actief moeten zijn om hier achter te komen, er zullen ook mensen actief moeten zijn om voor geconstateerde leemten oplossingen te zoeken. Een en ander zal ondersteund moeten worden door personen, die wegen kunnen aangeven en de activiteiten in verschillende afdelingen kunnen coördineren.

Hoe denkt men dat te realiseren, wat staat hierover in het verslag? Het verslag is een rapport waarin men naar de toekomst kijkt en tracht aan te geven waar we op aan moeten koersen. In dat verslag wordt geschetst hoe afdelingen kunnen functioneren als gedacht wordt aan activiteiten ondergebracht in projecten. Men is hier-

Hoe hulp helpt

J. S. Frijda

bij uitgegaan van het idee dat mensen die betrokken zijn bij activiteiten ook in de gelegenheid moeten zijn het beleid mee vorm te geven. Als we denken aan het mee-verantwoordelijk zijn van de leden van een afdeling lijkt dit geen onlogische constructie.

Als we in het organisatierapport zoeken naar de mensen die de afdelingen gaan ondersteunen dan worden we niet enthousiast. Er wordt een bezetting van de gewesten geschetst, die kleiner is dan wat nu aanwezig is. Er wordt vanuit gegaan, dat over enige jaren de maatschappelijke dienstverlening binnen Humanitas qua omvang sterk is teruggelopen, en dat de functionarissen die dan gewestelijk aanwezig zijn, meer tijd aan de andere activiteiten van Humanitas kunnen besteden. Men spreekt van een minimaal noodzakelijke bezetting. Naar mijn mening is het een te minimale bezetting om alle afdelingen, als ze de statuten onderschrijven en daar mogen we toch wel van uitgaan, te ondersteunen.

De discussie over het organisatierapport zal gevoerd moeten worden met als uitgangspunt: Humanitas is een vereniging, die met zijn activiteiten een bijdrage wil leveren aan een in alle opzichten gezond maatschappelijk leven.

Aangezien dit geen geringe opgave is in deze op verschillende punten geschonden maatschappij, moeten er geen te minimale uitgangspunten gehanteerd worden, willen we iets waar kunnen maken van onze doelstellingen.

Onder dit motto werd op 13 juni 1972 ter gelegenheid van de opening van de nieuwe Centrale Raad voor Gezinsverzorging een inleiding gehouden door drs. V. F. W. Ophoff, directeur van het Nederlands Instituut voor Maatschappelijk Werk Onderzoek (NIMAWO). In deze inleiding deelde drs. Ophoff het een en ander mee over de uitkomsten van een door het NIMAWO gehouden onderzoek dat tot doel had na te gaan 'Hoe beoordeelt de cliënt de door de gezinsverzorging geboden hulp'.

Aanleiding tot het onderzoek

Dit was het feit dat de NKG (Nationale Katholieke Gezinszorg) haar 25-jarig jubileum wenste te markeren met een wetenschappelijke evaluatie van het werk. In een gesprek tussen NKG en NIMAWO werd de hierboven genoemde vraagstelling gekozen. Besloten werd dat het onderzoek zich zou beperken tot de hulpverlening aan gezinnen, met uitsluiting van hulpverlening aan bejaarden en chronisch zieken. Voorts werd besloten het onderzoek in twee gedeelten te onderscheiden. In de eerste fase zou worden nagegaan, welke soort problemen zich bij de hulpverlening voordoen.

In de tweede fase zouden deze uitkomsten op hun algemene geldigheid worden onderzocht.

De eerste fase van het onderzoek is eind 1971 afgesloten. Een deel van de resultaten werd voor de eerste keer door drs. Ophoff bekend gemaakt tijdens de jubileumviering van de NKG in december 1971 te Breda. In september 1972 zal het rapport in druk verschijnen.

Het onderzoek dat financieel mede mogelijk werd gemaakt door een subsidie van het ministerie van CRM, werd uitgevoerd door mevrouw Leuridan-de Keyser, sociologe, verbonden aan het

NIMAWO. Zij begon haar werkzaamheden in december 1970 en liet het veldwerk plaatsvinden van mei-juli 1971.

Deelname aan het onderzoek

Aan het onderzoek werd deelgenomen door 30 plaatselijke instellingen in Noord- en Zuid-Holland, naar evenredigheid aangesloten bij de vijf landelijke organen voor gezinsverzorging (van Humanitas deden 5 afdelingen aan het onderzoek mee). Aangezien het in deze eerste fase ging om een probleemverkenning, een signalering van eventueel bestaande knelpunten, meende men te kunnen volstaan met een betrekkelijk kleine onderzoeksgroep. De uitkomsten mogen derhalve niet als representatief voor de gehele gezinsverzorging gekwalificeerd worden. De 30 instellingen werden zoveel mogelijk gespreid naar geografische, organisatorische en levensbeschouwelijke aspecten. De meeste gevallen (38%) zijn desondanks afkomstig uit de grote steden: Amsterdam, Den Haag, Rotterdam.

In totaal werd gewerkt met 58 hulpverleningsgevallen, die willekeurig werden getrokken uit recent afgesloten gevallen. Van deze cliënten bleek 60% afkomstig uit de lagere sociale groepen, hetgeen overeenkomt met de bevolkingsopbouw. Het verbaasde de onderzoekers dat slechts 10% in de onderzoeksgroep een MAVO- of ULO-niveau opgaven, terwijl dit van de totale nederlandse beroepsbevolking 33% betreft. Het hogere opleidingsniveau is met 30% vertegenwoordigd, tegen 10% in de totale beroepsbevolking. Naar aanleiding van deze gegevens werd de vraag gesteld of het feit dat de zogenaamde middengroepen ondervertegenwoordigd waren iets te maken had met de financiële consequenties die aan de

hulpverlening door de gezinsverzorging verbonden zijn. Zou dit wellicht komen door weerstand tegen de bijstandswet? Toetsing van deze hypothese zal in de tweede fase van het onderzoek noodzakelijk zijn, aldus de onderzoekers. De helft van het aantal gevallen was afkomstig uit A-instellingen; van de anderen vormden de instellingen met 16 tot 45 krachten de meerderheid. Aanleiding tot hulpverlening was in de meeste gevallen ziekte van de huisvrouw, die meestal aanwezig was. In de helft van de gevallen had de hulpverlening korter dan twee maanden geduurd. In de andere gevallen lag dit tussen de twee en de twaalf maanden.

Opzet van het onderzoek

Over ieder geval werden drie vraaggesprekken gevoerd: één met de cliënt, één met de eerste verzorgster of helpster en één met de leidster. De heer Ophoff beperkte zich in zijn inleiding tot de uitkomsten vanuit het cliënten-perspectief. Voor de volledige analyse waarbij de invalshoeken van leidsters en verzorgsters/helpsters zijn betrokken moet het rapport worden afgewacht.

Ieder der drie partners werd benaderd met een afzonderlijke vragenlijst. Ten aanzien van de cliënt ging het om drie verschillende aspecten, namelijk 1) de behoefte aan hulp van de cliënt op het moment dat hij hulp aanvroeg; dus welke was de objectieve behoefte-situatie? 2) de verwachtingen van de cliënt die hij op dat moment had om ook werkelijk geholpen te worden; 3) de feitelijk ontvangen hulp. De beoordeling van de door de hulpverlener geleverde prestatie werd door deze drie elementen bepaald. Om zo objectief mogelijke criteria te vinden ten aanzien van het 'behoefte-begrip' werd door de onderzoekster een lijst met 36 taken samengesteld die bij gehele of gedeeltelijke uitschakeling van de huisvrouw in het gedrang kunnen komen. Deze werden in de volgende vier categorieën verdeeld.

1. *strikt huishoudelijke activiteiten*, zoals bedden opmaken, eten klaar maken en boodschappen doen, stof afnemen, en het doen van suggesties

voor organisatie of uitvoering van het huishoudelijk werk;

2. *zorg voor de kinderen*, zoals kinderen wassen en aankleden, doen van spelletjes, helpen met huiswerk en het bevorderen van goede omgangsvormen;
3. *verzorging van de gezinsleden*, zoals het brengen van gezelligheid in huis, het zorgen voor een goede onderlinge verstandhouding en het geven van geestelijke steun aan de zieke huisvrouw of het gezin;
4. *de sociale behoeften*, zoals het ontvangen van bezoekers, het aannemen van de telefoon en het vervullen van de rol van gastvrouw.

Door de cliënt werd per taak in percentages aangegeven in hoeverre zij indertijd deze taak nog kon vervullen. Op grond daarvan werd door de onderzoekers de mate van behoefte vastgesteld.

Ten aanzien van de te verwachten en de feitelijk ontvangen hulp werden dezelfde 36 taken gebruikt.

Resultaten

Ten aanzien van het *behoefte-aspect* bleek de meest directe behoefte te bestaan aan de dagelijks weerkerende, zuiver huishoudelijke activiteiten.

Het zijn deze activiteiten waarop het gezinsfunctioneren bij het uitvallen van de huisvrouw het eerst vastloopt. Het zwaarste punt van de behoefte, aldus de onderzoekers, ligt overduidelijk in de huishoudelijke doe-taken.

Bij het nagaan in hoeverre de geconstateerde behoeften overeenkwamen met de *verwachtingen* van de cliënt en de *feitelijk ontvangen hulp* bleek dat op 13 van de 36 taken een volledige overeenstemming bestond. Tussen de geconstateerde behoeften en de feitelijk ontvangen hulp bleek ten aanzien van 20 taken overeenstemming te bestaan. Ten aanzien van 12 taken bleek de behoefte ongedekt. Van deze taken hebben er 8 betrekking op zorg voor de

kinderen, zoals kinderen wassen en aankleden, helpen met huiswerk, doen van spelletjes, etc.

De onderzoekers plaatsen bij deze uitkomsten wel enige kanttekeningen, namelijk: Als de zorg voor de kinderen kennelijk in onvoldoende mate door de gezinsverzorging wordt gedekt, komt dat dan niet ten dele doordat een gedeelte van deze activiteiten buiten de normale werkdag van de gezinsverzorgster/gezinshelpster valt. Hierbij kan men zich dan afvragen of een uitbreiding (wijziging) van de hulpverlening in dit opzicht niet overwogen zou moeten worden.

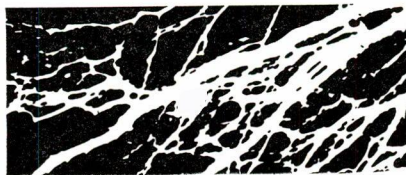
Toch blijken bovengenoemde tekorten niet alleen aan de werktijden te wijten te zijn en de vraag wordt gesteld of de gezinsverzorgsters/helpsters inderdaad te weinig aandacht aan de zorg voor de kinderen besteden, dan wel dat de cliënten aan de vervulling van deze taken een hogere prioriteit toekennen dan de hulpverleners. Verder onderzoek zal hier antwoord op moeten geven. Een ander punt dat in dit verband opviel was dat aan een aantal strikt huishoudelijke activiteiten méér werd gedaan dan op grond van de gepeilde behoefte noodzakelijk was. Het advies van de onderzoekers in dit stadium luidt dan ook: *'Wat minder poetsen en wat meer aandacht aan de kinderen schenken'*.

Een andere vraag waar men zich mee bezig heeft gehouden is de vraag in welke mate de cliënt tevreden was over de ontvangen hulp.

Hieruit bleek een grote tevredenheid bij de cliënten (slechts 20% was minder tevreden of ontevreden) ten aanzien van de wijze waarop de gezinsverzorgsters/gezinshelpsters hun taak volbrachten. Ook was men in het algemeen tevreden over het kader waarbinnen de hulp werd verleend, de instelling dus. Ten aanzien van dit laatste aspect waren er twee punten waar men zijn ontevredenheid over uitsprak, namelijk: de wisselingen van helpster/verzorgster gedurende het hulpverleningsproces. Het tweede punt was de hoogte van de retributie.

Over de contacten met de maatschappelijk werkster/leidster gezinsverzorging was men zeer tevreden.

Niet geheel tevreden is men over de verzorging en wijze van omgang met de kinderen, zoals ook al uit het voorgaande bleek.

Wat hebben deze uitkomsten ons te zeggen

Een aantal van de door de onderzoekers gesignaleerde knelpunten werd in het bovenstaande naar voren gebracht. Voor een meer gedetailleerd overzicht, waarin ook de meningen en opvattingen van de gezinsverzorgsters/gezinshelpsters en leidsters betrokken worden, moeten we wachten totdat het rapport is verschenen.

Het is de bedoeling dat in de tweede fase van het onderzoek deze knelpunten nader zullen worden bestudeerd, zodat de betrokkenen een inzicht kunnen krijgen in de mate waarin deze problemen voorkomen om vandaaruit pogingen te doen verbeteringen c.q. wijzigingen aan te geven.

Voor een deel zullen oplossingen van de door de onderzoekers gesignaleerde problematiek in een breder verband moeten worden bestudeerd en wegen tot opheffing van bepaalde knelpunten zullen dan ook vanuit de nationale beleidsniveaus moeten worden aangegeven. Toch geloof ik dat dit voorlopige onderzoek reeds nu de besturen en functionarissen van de lokale instellingen aan het denken kan en ook moet zetten. Wat zouden wij nu reeds kunnen doen?

a. wij zouden de gesignaleerde knelpunten ten aanzien van onze eigen instelling eens kritisch met elkaar moeten bespreken, met de daaraan verbonden vraag: in hoeverre gelden deze uitkomsten ook voor ons?

b. Ten aanzien van ieder der knelpunten zouden wij na kunnen gaan of wij hieraan niet reeds nu iets zouden kunnen en ook moeten doen.

Als het waar is dat onze gezinsverzorgsters/gezinshelpsters 'meer poetsen en zich minder met de kinderen bezighouden', zouden wij dit dan niet in groepsbesprekingen met onze gezinsverzorgsters/gezinshelpsters in discussie kunnen brengen. Zouden wij in de contacten met de gezinnen dit punt ook niet regelmatig aan de orde moeten stellen? En zouden wij eventueel de opdracht die wij aan onze gezinsverzorgsters/gezinshelpsters meegeven niet enigszins kunnen wijzigen?

Als het waar is dat er veelvuldig gewisseld wordt van gezinsverzorgster/gezinshelpster in de gezinnen en dat dit een bron van voortdurende ergernis is, zouden wij dan niet én in groepsbesprekingen met onze medewerkers én voor onszelf na moeten gaan wat prevaleert: Het belang van het gezin en hun wens

tot een stuk continuïteit in de hulpverlening: het belang van onze gezinsverzorgsters/gezinshelpsters om bijvoorbeeld een stress-situatie niet te lang te laten duren, ofwel voor hen een stuk afwisseling in de hulpverlening aan te brengen:

het belang van gezin én beroepskrachten om de juiste vrouw op de juiste plaats te zetten, waardoor soms die wisseling onvermijdelijk is? Zo zullen er wellicht meer vragen opkomen. Voorzover wij deze niet (alleen) binnen onze eigen instelling kunnen bekijken en/of oplossen, in hoeverre kunnen wij dan wel met suggesties komen, die hetzij rechtstreeks, hetzij via provinciale kanalen naar de Centrale Raad voor gezinsverzorging en andere landelijke instanties kunnen worden doorgegeven?

Het concrete werk van de gezinsverzorging gebeurt in de plaatselijke instellingen. Het zijn de besturen, staf, leidsters, gezinsverzorgsters en gezins-helpsters die dagelijks geconfronteerd worden met de talloze knelpunten en problemen. Ten aanzien van de meningsvorming, signalering of ideeën en suggesties voor oplossingen heeft ieder landelijk en provinciaal beleidsorgaan de inbreng vanuit lokale praktijk-situaties dringend nodig, terwijl ook de instellingen onderling van elkaars ervaringen zouden kunnen profiteren. Wij hopen dat dit onderzoek ertoe zal bijdragen meer zicht te krijgen op de verschillende aspecten binnen de gezinsverzorging en dat de samenwerking tussen alle betrokkenen hierdoor gestimuleerd zal worden.

Start van de doelstellingscommissie

Het congres van Humanitas heeft op 23 en 24 oktober te Hooftveene het hoofdbestuur opgedragen een commissie in te stellen met de taak na te gaan of het wenselijk is een congresvoorstel voor te bereiden, hetwelk beoogt een herformulering te bewerkstelligen van de principiële grondslagen der vereniging zoals deze zijn omschreven en aangeduid in de statuten. Voor zover de bevindingen van deze commissie daartoe zouden leiden wordt van deze commissie verwacht een dergelijk voorstel te ontwerpen en dit voorstel op de agenda van een volgend congres te plaatsen. Het congres heeft bovendien de wens

uitgesproken, dat deze commissie breed zou worden samengesteld, zodat alle geledingen der vereniging daarin vertegenwoordigd zouden kunnen worden. Het heeft enige tijd geduurd eer het hoofdbestuur erin geslaagd is de commissie volledig bemand te krijgen. Dit is thans zover en wij kunnen u mededelen dat de commissie inmiddels van start is gegaan.

De commissie is als volgt samengesteld: De heer C. M. Swiebel, voorzitter (lid van het hoofdbestuur); de heer A. J. Hogers, secretaris (staf lid centraal bureau); mevr. drs E. F. Boerlijst-Bosch, voorzitter middelgrote afdeling;

de heer dr ir A. J. Flach, voorzitter gewest; de heer W. v. Halm, voorzitter grote stadsafdeling; de heer H. Nipperus, maatschappelijk werker; de heer A. van Oosten, directeur gewest; de heer J. Poppema, voorzitter plattelandafdeling; de heer drs H. T. Sie Dhian Ho, maatschappelijk werk adviseur; de heer mr A. Stempels, voorzitter hoofdbestuur. Het secretariaat van de commissie is gevestigd op het Centraal Bureau, J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam.

Onze tijd

Voor vrede en verbroedering
springen en lopen we verder, harder,
één centimeter, een tiende seconde,
ondergaan we sex en dopingproef,
zonder politiek of economisch belang.

Wilde u iets opmerken?

‘Of we doorgaan’, natuurlijk want
vrede en verbroedering gedogen geen uitstel.

International conference on social welfare

In de week van 13 tot 19 augustus vond in Den Haag de internationale conferentie over welzijnswerk plaats.

Er is veel gepraat en ... veel gebeurd!

Over dat laatste zullen we nu niet praten, daar komen wij in ons decemberrnummer op terug. Om u een beeld te geven wat er zoal op deze conferentie besproken is, geven wij hieronder de naar onze mening twee belangrijkste inleidingen weer.

Maatschappij conflicten en de beperking van de economische groei

Inleiding van prof. P. J. A. ter Hoeven

'Het is vijf voor twaalf'. Dit hoort men i
nog al es van mensen, die zich druk
maken over oorlog, armoede en de
milieucrisis.

Dit pessimisme groeit met de dag,
terwijl gisteren iedereen nog de mond
vol had met woorden als welvaart en
overvloed.

Wat is er, zo kan er terecht worden
gezegd, dan gebeurd?

Economische groei en maatschappijproblemen

Samenlevingen kunnen gezien worden
als enorme laboratoria, waarin nieuwe
ideeën uitgeprobeerd kunnen worden.
Vooruitgang, vroeger het gevolg van
een protestantse ethiek en afhankelijk
van individuele normen en waarden, is
nu — en dat is zeker het geval met de
economische groei — iets dat wordt
verkregen door een goed overwogen
beleid, dat met behulp van allerlei
technieken en instrumenten kan worden
uitgevoerd. De staat speelt in dit beleid
een belangrijke rol. Zo kan men ook
ingrijpen in het economische leven als
er een crisis dreigt. Nadelige gevolgen
kunnen tot een minimum beperkt

blijven. Met al deze mogelijkheden ter
beschikking om nog enkele moeilijke-
heden te overwinnen zou het niet lang
meer duren of de armoede zou een
voorbij verschijnsel zijn.

Zo eenvoudig liggen de zaken niet,
omdat economische groei een enorme
invloed heeft op het sociale leven. Die
invloed kan van land tot land ver-
schillen, zodat men erg moet oppassen
voor algemene conclusies.

Eén ervan echter kunnen we met een
grote mate van zekerheid trekken: een
beleid gericht op groei versnelt de
sociale verandering en dit kan de
sociale omgeving van de mens zodanig
veranderen dat er spanningen ontstaan
bv. doordat groepen in de samenleving
hun traditionele plaats verliezen.

Het verval van het 'groei-ideaal'

De veranderingsprocessen schudden
nogal wat aspecten van een sociaal
systeem, van een samenleving, door
elkaar. Nu rijst de vraag of deze
veranderingen, en in het bijzonder de
economische groei, inderdaad het lot
van de gewone man heeft verbeterd,
zoals men in het begin aannam.
Wellicht dat er bij de beantwoording
van deze vraag tegelijk iets duidelijk
wordt met betrekking tot de oorsprong
van de huidige pessimistische houding.
Kijken we naar de ontwikkelingslanden,
dan zien we dat, ondanks betere zaden,
betere (kunst)meststoffen, verbeterde
bevoeiingsmethoden, landhervormingen
e.d. de ongelijkheid eerder werd
vergroot dan verminderd. Nieuwe
industriën brachten geen verlossing van
de massale werkloosheid. Vrijheid,
geluk, gelijkheid, solidariteit — geen
van deze 'moderne' woorden werden
werkelijkheid.

De ontwikkelde landen geven een nog
verbazingwekkender beeld te zien.
Klassestrijd, studentenopstanden, wijd-

verbreide politieke vervreemding,
veranderingen in godsdienstbeleving en
regionale economische problemen zijn
tekenen van onwelzijn. Armoede,
machteleloosheid en gebrek aan vrijheid
blijven. Industrialisatie bracht geen
oplossing. Deze uitspraken illustreren de
opkomende twijfel over de economische
groei als ideaal. Hogere produktiviteit
veroorzaakt geen sociale wonderen. Een
rechtvaardige maatschappij, met ruimte
voor menselijke creativiteit vereist iets
anders. Het is niet voldoende de groei
te versnellen. Langzamerhand begint dit
inzicht veld te winnen, maar zolang de
discussie gevoerd wordt in termen van
vóór of tegen economische groei worden
er geen realistische alternatieven ge-
vonden. Groei is nu eenmaal de enige
mogelijkheid.

De zwakte van deze benaderingswijze
wordt duidelijk als we de problemen
meer systematisch bestuderen.
Problemen zoals de bevolkingsexplosie,
het gebruik van chemische meststoffen
en insecticiden, het verdwijnen van
natuurlijke hulpbronnen, de industriali-
satie en urbanisatie, het milieubederf.
Specialisten kunnen deze problemen
wel aan, zo dacht men.

Toch was deze visie te optimistisch,
omdat, zolang men niet de onderlinge
samenhang zag tussen deze problemen,
deeloplossingen niet succesvol zouden
zijn. Als je één probleem oplost, kan dat
een ander probleem verergeren. Alleen
een allesomvattende oplossing zal
effectief blijken te zijn. Economische
groei, in ieder geval, moet als beginsel
worden verlaten. Doen we dat niet dan
zullen kleinere en grotere rampen het
evenwicht herstellen. Dit zal in een
periode van 30 tot 50 jaar dienen te
gebeuren. In die tijd dienen technologie
en economie in een nieuw kader te
worden geplaatst. Kijken we naar het
verleden dan zien we dat de mensheid
nog nooit in zo'n korte tijd erin is
geslaagd een oplossing te vinden voor
dergelijke fundamentele problemen.

Economische groei en menselijk nationalisme

Hoe moeten we nu deze uitdaging aanpakken? Het zoeken naar een antwoord brengt ons tot de wortels van het menselijk bestaan. Het werken van de mens is erop gericht de natuur te overheersen. Dit overheersingsproces is sociaal georganiseerd. Daarom moeten we niet in termen van economie of technologie denken. Dit laatste is te kwalificeren als het zoeken naar de vraag: HOE. De aandacht is bij deze vraag gericht op de middelen. We dienen de vraag te stellen: WAAROM bv. waarom willen we een jumbojet, een kleuren-t.v. e.d. Heel vaak nemen bepaalde élites deze besluiten zonder veel discussie. Het publiek wordt niet gevraagd. Bovendien, het publiek discussieert niet en, nog minder, neemt besluiten.

Dit is een anomische situatie, d.w.z. een sociaal bepaalde onevenwichtigheid: de middelen zijn niet meer aangepast aan de doeleinden, en dat terwijl een situatie voor snelle verandering een constante heroriëntatie op de doeleinden vraagt. Dit kan alleen door middel van een rationele discussie. Maar rationalisme, wat betekent dat nu precies. Het technologisch denken is het mooiste voorbeeld van rationeel denken en toch is het één van de oorzaken voor de ecologische crisis. Rationalisme heeft inderdaad meerdere betekenissen. Karl Mannheim's opvatting luidt: een denkwijze die inhoudt, een intelligent inzicht in onderlinge betrekkingen tussen gebeurtenissen in een gegeven situatie. Deze opvatting dient scherp gescheiden te worden gehouden van het begrip functioneel rationalisme — zoals technologie — dat inhoudt een geheel van opeenvolgende handelingen dat zo is georganiseerd dat het leidt tot een vooraf bepaald doel. Mannheim's definitie raakt de kern van ons probleem. Een industriële samenleving heeft een teveel aan functioneel ratio-

nalisme en te weinig substantieel rationalisme.

Economische groei is het produkt van functioneel rationalisme. Hoe kunnen we nu het substantieel rationalisme introduceren in ons systeem, met andere woorden hoe kunnen we het eens worden over het WAAROM?

De definitie van de economische uitdaging

De mogelijkheden, die een samenleving bezit, om problemen op te kunnen lossen hangt af van een adequate omschrijving van de situatie. De sociale aanvaarding van een bepaalde definitie van de situatie is duidelijk van het allergrootste belang.

Een groeiend aantal mensen is het eens over de ecologische bedreiging. Dat betekent nog niet dat al deze mensen gelijkelijk overtuigd zijn van het fundamentele karakter van de problemen. Niet iedereen is het er mee eens dat we de basisuitgangspunten van de industriële samenleving dienen te herformuleren, omdat waarden, normen en instituties formidabele barrières zijn om veranderingen aan te brengen. Hoe de problemen ook worden bekeken, men ontkent praktisch altijd dat economie en technologie ingebed zijn in een sociale structuur. Zij worden gezien als autonome systemen en dit is een ernstige fout, die kan leiden tot sociale rampen. Er kan zelfs de paradoksale situatie ontstaan, dat het voorkomen van ecologische moeilijkheden voorafgegaan kan worden door sociale onrust en disorganisatie. We zijn op het punt aangeland dat we de economische groei niet alleen moeten vertragen, maar moeten fixeren. Maar dit is de ontkenning van de dynamiek in zowel een geïndustrialiseerde maatschappij als een zich industrialiserende samenleving. Deze fundamentele tegenstrijdigheid is een uitdaging voor de interne orde van een samenleving.

De mogelijkheid dat het aantal conflicten toe zal nemen vereist nog enige nadere verduidelijking. Het probleem is kort geformuleerd: we willen meer, maar we zullen genoegen moeten nemen met minder. Als de regerende élite maatregelen gaat nemen, dan zal dat door de verwachtingen bij

de mensen met betrekking tot een nog hogere levensstandaard frustraties oproepen en daarmee twijfel doen ontstaan over het politieke systeem. Dit zou kunnen leiden tot een omverwerping van het regime. Dit zou allemaal kunnen gebeuren als de maatregelen om de economische groei te stoppen te snel en te abrupt worden genomen. Een geleidelijke ecologische politiek kan onrust voorkomen. Heel veel zal afhangen van de voorstelling van de zaken door de regerende élite. De regering zou de overtuigingskracht moeten bezitten om te stellen dat haar beleid juist is. Er zijn wellicht nieuwe strategieën nodig om niet alleen een *legaal*, maar ook *legitiem* gezag (d.i. zich gedragen weten door de bevolking) te ontwikkelen. In autocratisch geregeerde landen kan men naar het eeuwenoude en beproefde middel van de onderdrukking grijpen om onrust te voorkomen, maar als de teruggang in de levensstandaard te snel doorgevoerd wordt en evenredig daarmee de onderdrukking toeneemt, dan kan het middel erger worden dan de kwaal.

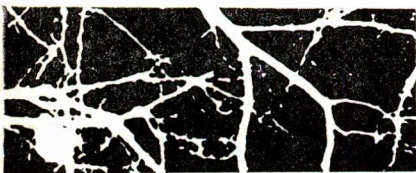
In landen met een democratische politieke traditie kan onderdrukking een totaal ander gevolg hebben. Als alle middelen gefaald hebben en men zijn toevlucht neemt tot onderdrukking kan dit leiden tot een ondergraving van de legitimiteit van de regering, die dan niet meer in staat is de zaken behoorlijk te regelen.

Ook hier heeft onderdrukking een beperkte effectiviteit.

Er zijn wellicht andere mogelijkheden. De centrale waarde in onze samenleving is toch het streven naar meer welvaart. Het zou mogelijk zijn wellicht de aandacht van deze waarde af te leiden. Er zijn twee typen van beleid te onderscheiden:

1. De verdovende benadering; dit houdt in de stimulering van sport en spel, amusement, alcohol, drugs, mystiek en allerlei andere grillen. Jeugd uit de middleclass en intellectuelen mogen wat rond dansen in politiek onbetekenende velden.
2. De vernieuwende benadering. Deze benadering kan een herleving van het politiek pluralisme mogelijk maken. Sociale en culturele verscheidenheid zullen weer als relevante politieke feiten worden erkend.

Dit zou veel meer politieke participatie van de bevolking inhouden dan op het ogenblik het geval is. Men gaat zich meer de vraag stellen WAAROM doen we dit of dat. Nieuwe waarden zullen worden gezocht en gevonden. Het substantieel rationalisme komt centraal te staan en geeft daarbij nieuwe betekenis aan het maatschappelijk leven.

Dit zal uiteindelijk leiden tot een totaal andere samenleving, waarin discussie — en niet manipulatie — het middel is om overeenstemming te krijgen over de te nemen maatregelen. Dit is echter een utopie.

Deze onderscheiding is wel wat zwart-wit en we kiezen natuurlijk voor het wit. Toch kan verdoving heel goede resultaten boeken en vernieuwing is vaak onmenselijk gebleken. Bovendien is er een gebrek aan tijd. De keus is moeilijk. Het dilemma lijkt vrij onschuldig, omdat er op een hoog abstrakteniveau wordt gesproken. Het is daarom noodzakelijk te benadrukken dat deze twee beleidsalternatieven ernstige spanningen en conflicten op kunnen roepen, omdat de ombuiging van het economisch beleid, voor sommige groepen grotere nadelige gevolgen zal hebben dan voor andere. Die groepen, die nu in een voordelige positie zitten zullen de kelk aan zich voorbij laten gaan en doorgeven aan diegenen, die door hun machteloosheid, de gemakkelijke slachtoffers zullen zijn. De ongelijkheid zal worden vergroot. Klassestrijd kan weer oplaaien en vernietigen wat bereikt is in de sector van de industriële betrekkingen. De schijnbaar gemakkelijke oplossing met behulp van autocratische bestuursvormen kan leiden tot een hevige polarisatie en wellicht tot een gewelddadige politieke atmosfeer.

De noodzaak voor sociale planning

Het ziet er allemaal triest uit. De toekomst is onzekerder dan ooit te voren. Een crisis staat ons zeker te wachten. Niet in de zin van een ineenstorting, maar meer in de zin van een reeks botsingen, conflicten. Het protest kan zich uiten in verschillende vormen zoals het ontstaan van nieuwe partijen, burgerlijke ongehoorzaamheid, demonstraties, rellen in de steden, boerenopstanden. Dit zal het vormen van een beleid niet vergemakkelijken, maar dat mag geen reden zijn tot algehele capitulatie. Een rationeel beleid kan worden gevonden.

Een multidisciplinaire aanpak is nodig. Er is een nieuw type sociale planning nodig en dat zal de grote uitdaging zijn voor de nabije toekomst.

De ontwikkeling van een welzijnsbeleid in een snel veranderde samenleving: de functie van het welzijnswerk

Inleiding van prof. Richard Titmuss

VERANDERENDE SAMENLEVING: I

De laatste vijftien jaar is er op politiek sociaal en economisch terrein enorm veel veranderd. Deze veranderingen lieten de maatschappelijk werkers niet onberoerd. Hun taakopvatting was te beperkt, te veel gericht op het individu. Deze beperking wekte de ontevredenheid op, te meer omdat bv het materiële welzijn, de welvaart, te meten is in geldeenheden maar welzijn zoals harmonieuze betrekkingen tussen de rassen, zoals helpen van eenzame mensen, zoals het tegengaan van corruptie, dat is niet te meten.

De moeilijkheden of onmogelijkheden om sociale ontwikkeling te omschrijven en te meten is een van de vele redenen van ontevredenheid. Twee gevolgen van de onmeetbaarheid van sociale ontwikkeling moeten worden genoemd:

1. de overheersing van de economie en technocratie over het sociale leven;
2. tendenzen tot ontpersoonlijking van de hulp verleend door welzijnsinstellingen. Deze gevolgen kunnen leiden tot het losmaken van de mens uit zijn sociale omgeving.

Als achtergrond bij de discussies over een welzijnsbeleid moet men rekening houden met een aantal feiten. Eén ervan is dat gedurende de eerste ontwikkelingsdecade van de Verenigde Naties het bruto nationaal produkt over de gehele wereld genomen steeg met 1.100 miljard dollar.

Ongeveer 80% hiervan ging naar landen waar per hoofd van de bevolking het jaarlijks inkomen boven de 1.000 dollar lag en waar 25% van de wereldbevolking woont. Slechts 6% van deze

stijging ging naar landen waar dat inkomen 200 dollar of lager is en waar 60% van de mensheid leeft. Het gemiddeld inkomen in ontwikkelde landen is \$ 2400,— en in ontwikkelingslanden is dat \$ 180,—. Dat is een ongelijke verdeling die steeds ongelijker wordt. Ook in de ontwikkelingslanden zelf is de ongelijkheid vergroot. De prijzen van bepaalde grondstoffen en produkten uit de ontwikkelingslanden zijn gedaald. In de wereld van vandaag bestaat 20% van de wereldbevolking uit kinderen jonger dan 5 jaar. Deze groep levert 60% van de doden. Tweederde, dat is 66%, van de kinderen, die de dood zijn ontsnapt, leiden aan ontwikkelingsstoornissen door gebrek aan voeding.

We kunnen zo doorgaan: de werkloosheid in ontwikkelingslanden is 5 x zo groot als in de ontwikkelde landen en neemt per jaar toe met 8,5%.

Tijdens de Stockholmconferentie werd een oproep geformuleerd om te komen tot internationale samenwerking op het gebied van het milieu. De ontdekking van dit probleem van vervuiling is opmerkelijk veel sneller gegaan dan de herontdekking van de armoede en heeft de vraag doen rijzen of een toenemende economische groei wel zo zegenrijk is als altijd wordt gesteld.

Ook is nog niet duidelijk of de zorg over het milieu zal leiden tot herwaardering en een herbezinning op de functie van het welzijnswerk, niet alleen in de ontwikkelde landen, maar ook in de ontwikkelingslanden, die zeker te lijden zullen hebben van beperkende maatregelen, die door de ontwikkelingslanden zullen worden genomen. Duidelijk is echter wel dat voor de doeleinden van deze conferentie uit het onderwerp milieuvroutreiniging en de ontdekking ervan nuttige conclusies worden getrokken.

De eerste conclusie betreft de snelle verandering op industrieel, technologisch, wetenschappelijk en demografisch terrein. De totale menselijke kennis over de gevolgen van veranderingen op genoemde gebieden is enorm toegenomen en heeft zich de laatste jaren verdiept. Kennis kan niet zonder meer worden weggegooid. Het feit dat we inmiddels weten dat de problemen een onderlinge samenhang vertonen kunnen we niet uit de weg gaan. Doen we dat wel dan lopen we de kans op tyrannie. De tweede gevolgtrekking luidt: De nadelige gevolgen van de toenemende individuele welvaart drukken zwaarder op de groep minder-welgestelden, op de groep armen. Deze armen hebben niet alleen geldgebrek, maar hebben gebrek aan zeggenschap over de natuurlijke hulpbronnen, gebrek aan gevoel, gebrek

aan woordenkennis en communicatiemogelijkheden. Deze gebreken zijn niet in genetische zin, maar wel in maatschappelijke zin overerfbaar. En dat in een wereld waarin we een paar jaar geleden nog dachten dat armoede te verhelpen was door bv. de economische groei.

Gezien de kennis die we nu hebben met betrekking tot de creatieve en vernietigende gevolgen van velerlei soorten verandering in alle economische en sociale systemen en gezien we er ons niet meer bij neerleggen zoals in de middeleeuwen, dat armoede nu eenmaal bestaat en de arme zeker is van een plaats in de hemel, kunnen we de vraag stellen hoe en op wat voor mogelijke manieren moet de samenleving een antwoord geven op deze problemen? We raken hier aan politieke en ideologische denkwijzen en aan waardesystemen, maar we moeten het plaatsen in het kader van de vroegere, de huidige en de toekomstige functie van het welzijn en het welzijnswerk. In ieder land zal de rol en de functie ervan verschillen maar één ding zal hetzelfde zijn: er dient een discussie plaats te vinden zowel over de doeleinden als de middelen van het welzijnswerk want een welzijnsbeleid heeft alles te maken met de tegenstrijdige keuzen, die er gemaakt kunnen worden uit de politieke doeleinden en politieke middelen. Laten we de fundamentele politieke en filosofische beschouwingen achterwege, dan zal een welzijnsbeleid een steriele aangelegenheid worden en daarmee los van de samenleving staan. De mens, als lid van een samenleving en ook de structuur van de samenleving is veel ingewikkelder dan de 'economische mens' en dat maakt het extra moeilijk om een welzijnsbeleid te formuleren en om tot theoretische modellen te komen. We moeten daarom de volgende aspecten van het welzijnsbeleid onderkennen:

- sociale rechtvaardigheid
- werkgelegenheidspolitiek
- belastingpolitiek
- verbetering van of compensatie voor nadelige gevolgen van sociale verandering en van economische groei.

Vooraf werkgelegenheidspolitiek en belastingpolitiek zijn in het verleden nogal eens verwaarloosd als aspecten van een welzijnsbeleid. Deze zijn bijzonder belangrijk want ze kunnen een rol spelen bij de herverdeling van de zeggenschap over de natuurlijke hulpbronnen voor zekere groepen in de bevolking: Laat men deze twee aspecten buiten beschouwing dan beperkt men de functie die het welzijnswerk kan

vervullen tot een ongevaarlijke franje-bezigheid, in de trant van een beetje de arme mensen helpen en wat doen voor afhankelijke groepen, die dan als een probleem worden gezien, maar worden omschreven in termen van 'sociale pathologie'.

We zijn eerder zelf een probleem als we deze groepen stigmatiseren omdat we deze groepen nodig hebben als vergelijkingsmateriaal. We kunnen dan goed zien hoe goed wij wel zijn. Het gevolg is dat we daarmee de statusklassen in de samenleving handhaven. Een tweede gevolg van deze beperkte benadering van het welzijnswerk is het ontkennen van de gevolgen van maatschappelijke verandering. De indruk dat arme mensen een duidelijke aparte en permanente categorie in de bevolking vormen, zoiets als een ras of een klasse, blijft bestaan. De rol van het welzijnswerk zou dan logischerwijze zijn het treffen van wat voorzieningen voor deze groepen zonder wat aan hun machteloze positie te doen.

Als de politieke ideologie van een samenleving wordt beheerst door individualistische waarden, dan blijft de rol van het welzijnswerk beperkt. De leden van een marginale groep zijn dan abnormaal. Dit is een zeer statische opvatting van de functie van het welzijnswerk. Het stamt uit de dagen van de Armenwet.

De tweede visie op het welzijnswerk kan men de industriële visie noemen. De functie van het welzijnswerk is in dit model het meespelen in onderwijsinstellingen, in de gezondheidszorg en in de sociale wetgeving en sociale verzekering. In deze visie is de functie van het welzijnswerk die van bediende in een technocratische samenleving.

In de derde visie is de functie van het welzijnswerk het werken aan basiswaarden van de samenleving zoals solidariteit, altruïsme, tolerantie en dit alles ongeacht klasse, sexe, huidskleur of religie. In deze visie is er geen plaats voor grenzen of voor wetten die de bewegingsvrijheid beperken of een racistische inslag hebben. Dit model is gebaseerd op theorieën over het toenemend onwelzijn, over de ontwortelende gevolgen van industriële, technologische sociaal-economische verandering en over een sociale rechtvaardigheid die de mens niet ziet als een individu maar als een lid van groepen en samenwerkingsverbanden.

In deze visie is de functie van het welzijnswerk die van een positieve en dynamische initiator en begeleider van sociale verandering.

Meer geconcretiseerd houdt dat in: het bevorderen van de onderlinge afstemming van waardesystemen, het voorkomen van toekomstig onwelzijn,

het binnendringen in de economische sektor om welzijnsdoeleinden te bereiken en op al deze manieren te komen tot een herverdeling van de zeggenschap over de natuurlijke hulpbronnen. Als het welzijnswerk deze functie op zich neemt, dan betekent dat een uitdaging voor de verschillende samenlevingen in verschillende ontwikkelingsstadia. Het is duidelijk dat er dan ook conflictsituaties ontstaan. Een van de stellingen die aan dit laatste model ten grondslag liggen is dat welzijnswerk niet een aanhangsel is van de economie.

Er dient een verschuiving plaats te vinden van individueel initiatief naar collectief handelen, van de economische mens naar een sociaal wezen en van de werkgelegenheid naar zinvolle activiteit. In onze samenlevingen van vandaag is er weinig bevrediging bij miljoenen mannen en vrouwen in hun werksituatie. De toekomstige taak van het welzijnswerk is hier verandering in te brengen, de activiteiten weer zin te geven. Dat kan betrekking hebben op zowel het gebruik van traditionele werktuigen op het land als op het eentonige werk aan de lopende band in de fabrieken. Het welzijnswerk wordt daarmee wel veel meer arbeidsintensief en het mag niet meer zo sterk als nu het geval is worden beïnvloed door management-experts die het gebruik van formuleren en computers willen bevorderen in plaats van de persoonlijke contacten.

Tot slot nog drie opmerkingen:

- We moeten niet pessimistisch zijn omdat we tot nu toe nog zo weinig hebben gepresteerd met betrekking tot een gelijkere verdeling van macht. We moeten daarbij niet vergeten dat het welzijnswerk erg jong is.
- Als het welzijnsbeleid werkelijk effectief wil zijn, dan moeten de mensen van hun overheid eisen dat de belastingen hoger, progressiever en effectiever t.a.v. de inkomensverdeling moeten worden.
- Hoe groter en hoe sneller de sociale verandering in onze samenleving is, hoe meer we ook zullen worden geconfronteerd met het feit dat we een keuze moeten maken en prioriteiten in het welzijnswerk moeten stellen.

De mogelijkheid dat alle problemen vanuit een of ander principe definitief opgelost kunnen worden wordt steeds kleiner. We moeten ons desalniettemin laten leiden door een aantal basiswaarden.

Cliënten moeten meedenken met werkers in gezondheidszorg en maatschappelijk werk

H. van Dijk

Maatschappelijk werkers hebben altijd graag willen samenwerken met artsen. Een heleboel kwaaltjes kunnen maatschappelijke oorzaken hebben, is één reden voor zo'n samenwerking. Een andere reden zou kunnen zijn dat zieke mensen hun omgeving beïnvloeden of veranderen. Denk maar eens aan een verkeersslachtoffer die gehandicapt uit het ziekenhuis komt en die zijn verdere leven thuis is en veel verzorging vraagt van zijn huisgenoten.

Goede redenen genoeg om over zo'n samenwerking na te denken en te realiseren. Toch is er, ondanks het feit dat er veel artikelen over geschreven zijn, weinig van deze samenwerking terecht gekomen; de arts voelde zich een autoriteit en de maatschappelijk werker zou daar wel eens een bedreiging voor kunnen vormen. En wellicht kan ook wel gezegd worden, dat het jonge beroep van maatschappelijk werker door zo'n samenwerking een stukje 'autoriteit' van het artsberoep zou krijgen. Geen zuiver motief dus, en dan lukt het vaak niet.

Er is een lichte kentering te bespeuren in de houding van maatschappelijk werkers die zien dat hun 'sleutelen' aan het individu niet voldoende is. De samenleving, ofwel de structuur ervan, kan ook oorzaak zijn van een maatschappelijk tussen wal en schip vallen. Dus, zo zeggen sommige maatschappelijke werkers, we moeten aan de samenleving sleuteler samen met onze cliënten en andere burgers. De artsen, sommigen althans, beginnen zich af te vragen of 'medische' zorg wel voldoende is. Om eens een smartlap van een voorbeeld te geven: kindje kan niet meekomen op school, kindje wordt nerveus en ma gaat met kindje naar 'oom dokter' die het kindje pilletjes geeft. Kindje rustig, kan zich weer goed concentreren en iedereen is tevree. Behalve degeen die dóór-vraagt naar de oorzaak: het zou best wel eens kunnen liggen aan de samenleving b.v.

woningnood. Op dat punt aangekomen houdt de medische zorg op. Dan wordt de arts welzijnswerker. 'En dat betekent dat het in de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening niet langer alleen mag gaan om 'het beter maken', maar dat het belangrijkste deel van de energie gericht moet zijn op het opsporen en voorkomen van de oorzaken van die vele ziekten die de moderne mens teisteren.

'En een ieder die iets van deze problematiek afweet schrijft dan ook met grote letters 'psycho-sociale' nood. Dat zijn die toenemende spanningen, die wij elkaar bezorgen door elkaar op te jatten. 'Dat geeft de moderne mens een gevoel van onmacht, dat zich uit in geestelijke en lichamelijke klachten.' Dit citaat is uit een stencil waarmee in Leiderdorp zes jonge artsen, waarvan vier in een groepspraktijk, waarmee zij en andere welzijnswerkers zich aan de bevolking presenteren. De andere welzijnswerkers zijn vier verpleegkundigen in de maatschappelijke gezondheidszorg, vijf pastores en twee maatschappelijk werkenden. Men hoopt ook het team uit te kunnen breiden met een opbouwwerker.

Kortom, een prachtig instituut waar je met je 'sores' naar toe kan gaan en na verloop van tijd waarin je langs alle deurtjes van alle deskundigen bent gegaan als een ander mens naar buitenkomt. Dat is niet de bedoeling van de initiatiefnemers. Het gaat hen om een samenwerking tussen welzijnswerkers en cliënten — de artsen hebben het woord patiënt afgeschaft — om veranderingen in het woon- en leefmilieu aan te brengen. Ook wil men vanuit het

welzijnscollectief mensen zetten tot het elkaar helpen. Tot slot nog een citaat uit het doelstellingsstencil. 'De cliënt zal in deze vorm van gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening eerder geneigd zijn actief mee te denken en te handelen. Als eenling had hij wellicht zijn zienswijze onderschat en was hij zijn mogelijkheden nimmer bewust geworden. Een dergelijke instelling van de cliënt kan er toe leiden dat hij alledaagse, maar puur menselijke problemen anders leert opvangen. Het feit dat een mede-flatbewoner weduwnaar wordt is dan niet alleen meer het probleem van de man, of de verpleegster van zijn overleden vrouw, maar evenzeer van zijn burens en naaste omgeving. Het is dan ook zaak dat deze naastbetrokkenen zich medeverantwoordelijk voelen voor zijn situatie. Hierdoor zal ook de afstand tussen burens verkleinen, een afstand die in onze verkilde maatschappij steeds groter dreigt te worden. Zij weten hoe zij in die omstandigheden het best kunnen handelen.

Voorlichting

Het samenwerkingsverband stelt zich met betrekking tot deze problematiek voor, veel aandacht te besteden aan de voorlichting over de mogelijkheden die iedereen heeft om in een dergelijke situatie de helpende hand te bieden. De toekomstige 'non-professionele hulpkrachten' zullen door het samenwerkingsverband dan ook moeten worden begeleid. De verpleegkundige zal zich daarbij wellicht meer op de begeleiding door andere van de 65 plussers richten en de sociaalcultureel werker diegenen adviseren die actief in het jeugdwerk leiding geven.

In dit kader zou er naar het voorbeeld een 'wetswinkel' (waar niet-juristen adviezen geven) ook een mogelijkheid moeten zijn om een centrum op te richten bemand door niet-beroepskrachten die mensen hulp verlenen die moeilijkheden hebben.

Uitdaging:

Uit dit alles blijkt heel duidelijk dat het slagen van een samenwerkingsverband in de welzijnszorg staat of valt met de medewerking van de cliënten. Durven zij de uitdaging aan hun inbreng te leveren in het samenwerkingsverband, dan is gebleken dat democratisering van de gezondheids- en welzijnszorg geen loze kreet is, maar werkelijkheid is geworden.' Dit initiatief is de moeite waard om de deelnemers daaraan geluk te wensen.

oktober 1972 - 27 ste jaargang no. 5 - verschijnt eenmaal per twee maanden